23.3.2022

Kirkon Ulkomaanavun lausunto ulkoasiainvaliokunnalle valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta (VNS 10/2021)

Kirkon Ulkomaanapu (KUA) kiittää mahdollisuudesta lausua ulkoasiainvaliokunnalle valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta (VNS 10/2021). Selonteko on ajankohtainen ja jatkaa Suomen vahvaa kokonaisvaltaista, johdonmukaista ja pitkäjänteistä linjaa ihmisoikeuspolitiikassa. Suomen jäsenyys YK:n ihmisoikeusneuvostossa sekä Venäjän hyökkäys Ukrainaan korostavat selonteon tärkeyttä.

Kirkon Ulkomaanapu haluaa erityisesti nostaa esille:

- Autoritaarisuuden nousu ja ihmisoikeusperiaatteiden avoin kyseenalaistaminen ovat osaltaan kiristyvän kansainvälisen tilanteen taustalla ja korostavat tasavertaisten kumppanuuksien rakentamisen tärkeyttä kehittyviin maihin, esimerkiksi Afrikan valtioihin.
- Kansalaisyhteiskunnan tilan tukahduttaminen ja ihmisoikeuksien loukkaukset ovat yksi juurisyy sille, että Venäjän hyökkäys Ukrainaan oli ylipäänsä mahdollinen. Tämä korostaa ihmisoikeuspolitiikan ja vapaan kansalaisyhteiskunnan tilan tukemisen merkitystä.
- Ihmisoikeuksien edistäminen vaatii tuekseen riittäviä resursseja sekä uusia välineitä.
- Investoinnit koulutukseen, toimeentuloon, konfliktien ehkäisyyn ja rauhantyöhön sekä aitoihin kumppanuuksiin ovat tehokkaita ihmisoikeuspolitiikan välineitä.
- Kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on merkittävä rooli ihmisoikeuksien edistämisessä. Paikalliset kansalaisyhteiskunnan liikkeet ja toimijat, ml. uskonnolliset yhteisöt sekä naisten ja nuorten liikkeet, edistävät ihmisoikeuksia, kestävää kehitystä ja rauhaa konflikti- ja hauraissa maissa, mutta tarvitsevat tukea ja tunnustusta työlleen, sekä suojelua.
- Yksityisellä sektorilla on merkittävä rooli säällisen työllisyyden toteuttajana sekä työperäisen ihmiskaupan ja harmaan talouden kitkijänä.
- **Toivomme, että valiokunta kiinnittää erityistä huomiota selonteon toimeenpanoon**. Nyt käsittelyssä oleva selonteko on suurelta osin kuvaileva, eikä kehittämislinjauksia tai konkreettisia toimia ole korostettu yhtä selkeästi kuin edellisessä selonteossa 2014.

Selonteon analyysi autoritaarisuuden noususta ja ihmisoikeusperiaatteiden avoimesta kyseenalaistamisesta (ml. Venäjän toiminta) on terävä ja ajankohtainen. Juurisyyt Ukrainan traagiseen tilanteeseen ja Venäjän kansainvälisen oikeuden vastaiseen toimintaan maassa, ml. parhaillaan tapahtuvat sotarikokset, ovat keskeisesti yhteydessä ihmisoikeuspolitiikkaan ja selonteon aiheeseen. Kansalaisyhteiskunnan tukahduttaminen ja ihmisoikeuksien polkeminen tekevät myös pidäkkeettömästä kansainvälisestä politiikasta helpompaa.

Suomen pitkä linja ihmisoikeuskysymyksissä on oikea ja siihen tulee uskoa. On tärkeää investoida ihmisoikeustyöhön lisääntyvästi, ja tehdä tämä rinnakkain mahdollisen muun Ukrainan tilanteeseen varautumisen ohella.

Kansainvälinen yhteisö on tuominnut Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan laajasti. Tämä on tärkeää, jotta käy selväksi, ettei kyse ole vain Venäjän ja ”lännen” välisestä konfliktista. YK:n yleiskokouksen poikkeusistunnossa 141 maata äänesti Venäjän hyökkäyksen tuominneen päätöslauselman puolesta. On kuitenkin huomionarvoista, että ”uudet vallat” Kiina, Intia ja Etelä-Afrikka pidättäytyivät. Venäjän vahva

PL 210 (Eteläranta 8)
00131 Helsinki
020 787 1200
kua.fi

diplomatia Afrikassa näkyi äänestyksessä. Peräti 17 Afrikan valtiota äänesti tyhjää, 8 valtiota ei osallistunut äänestykseen lainkaan ja Eritrea tuki Venäjää.

Tilanne korostaa sitä, miten tärkeää on vaalia ihmisoikeuksia ja kansainvälistä oikeutta ja samalla rakentaa kumppanuuksia kehittyvien maiden kanssa, jotka muodostavat YK:n yleiskokouksessa enemmistön. Euroopan Unionille Afrikka on tässä suhteessa tärkein strateginen suunta, mutta onnistuminen aktiivisessa ihmisoikeuspolitiikassa edellyttää valmiutta pitkään puhuttuun, aidosti tasavertaiseen kumppanuuteen Afrikan valtioiden kanssa.

Kehitysrahoitus on keskeinen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan väline

Kuten selonteko useampaan otteeseen toteaa, ihmisoikeusperustainen kehityspolitiikka on keskeinen osa Suomen kansainvälistä ihmisoikeuspolitiikkaa. Venäjän sota Ukrainassa ja kriisin maailmanlaajuiset vaikutukset korostavat tarvetta pitää kiinni Suomen ja EU:n sitoumuksista nostaa kehitysrahoitus 0,7 % bruttokansantulosta tasolle. Jo ennen sodan alkua humanitaarisen avun tarve maailmalla oli ennätyksellisellä tasolla pandemian, ilmastokriisien ja pitkittyneiden konfliktien myötä.

YK:n kestävän kehityksen tavoitteista (SDG) tulee pitää kiinni ja niiden edistämiseksi kanavoidun rahoituksen tulee mieluummin kasvaa kuin vähentyä. **Huolena on, että Ukrainan sodan myötä maailman muut kriisit jäävät vähemmälle huomiolle ja pahimmillaan vähemmälle rahoitukselle.** Pahimmillaan seurauksena on ihmisoikeusloukkausten pahentuminen, kansalaisyhteiskunnan tilan kaventuminen, **mikä johtaa epävakauden lisääntymiseen entisestään.**

Jo nyt on nähty merkkejä siitä, että muiden kriisien vaatima humanitaarinen apu kärsii, kun rahoittajat uudelleenkohdentavat apuaan Ukrainaan. **Kirkon Ulkomaanavun kokemus korostaa sitä, että investoinnit koulutukseen, toimeentuloon, konfliktien ehkäisyyn ja rauhantyöhön sekä aitoihin kumppanuuksiin ovat tehokkainta ja halvinta kriisinhallintaa.**

Selonteko vahvistaa Suomen sitoutumista moniperustaisen ja risteävän syrjinnän poistamiseen ja tuo esiin laajan keinovalikoiman näiden tavoitteiden edistämiseksi. Keskeisesti tähän liittyy mm. parhaillaan päivitettävä Naiset, rauha ja turvallisuus neljäs kansallinen toimintaohjelma sekä Suomen ainutlaatuinen Nuoret, rauha ja turvallisuus – toimintaohjelma. Tässä ajassa näiden sisällöllinen merkitys korostuu entisestään. Toimintaohjelmat vahvistavat osaltaan niitä keinoja, joilla rauhanvälityksen periaatteiden, ihmisoikeusperustaisuuden, inklusiivisuuden sekä sukupuolten välisen tasa-arvon tilaa ja edistymistä voidaan tehokkaasti seurata ja kansainvälisen sopimusjärjestelmän velvoittavuutta vahvistaa. On hyvä, että selonteko myös huomioi uskonnollisten toimijoiden roolin ihmisoikeuksien edistämisessä sekä konfliktien ehkäisyssä ja rauhan rakentamisessa.

Tässä yhteydessä on syytä nostaa esille myös terrorismin vastaisen lainsäädännön aiheuttamat haasteet humanitaariselle avulle, kun apua toimitetaan sitä tarvitseville riippumatta osallistumisesta konfliktiin. On välttämätöntä huolehtia siitä, ettei terrorismin vastainen lainsäädäntö vaaranna humanitaarisen avun riippumattomuutta ja perillemenoa.

PL 210 (Eteläranta 8)
00131 Helsinki
020 787 1200
kua.fi

Yksityisen sektorin rooli ihmisoikeuksien edistämisessä

Ihmisoikeusselonteko käsittelee ansiokkaasti yritysten ihmisoikeusvelvoitteita ja kansainvälisiä puitteita näiden noudattamiseksi. Kirkon Ulkomaanapu kiittää tästä näkökulmasta. Olisi kuitenkin tarpeen huomioida vielä vahvemmin riskit, jotka liittyvät yritysten voimistuvaan tarpeiseen raportoida hyvistä ihmisoikeuskäytänteistä, myös sellaisissa tapauksessa, jolloin raportoitavaa ei todellisuudessa ole (ns. valkopesu). Toisaalta on tärkeää huomioida, että erityisesti maailman hauraimmilla alueilla ihmisoikeuksien heikko toteutuminen ei saa olla este tukea vastuullista yritystoimintaa. Ulkomaanavun tutkimustyö osoittaa, että hauraat hallinnot voivat jopa odottaa yksityissektorin johtajuutta kansainvälisten standardien – kuten ihmisoikeuksien – noudattamisessa.

Yksityisellä sektorilla on tärkeä rooli huolehtia esim. vammaisten tai maahanmuuttajatyöntekijöiden tasavertaisesta kohtelusta ja työehdoista työpaikoilla ja harmaan talouden ja ihmiskaupan kitkemisestä työelämässä. Toisaalta yksityinen sektori, erityisesti pienyrittäjät, saattavat olla valtionhallinnon korruption kohteena, jolloin esimerkiksi toimilupien saaminen tai muut yritystoiminnan edellytykset vaikeutuvat ja yksityisen sektorin potentiaalinen voima ihmisoikeuksia toteuttavana talouskasvun veturina vaarantuu.

Selonteon toimeenpano vaatii seurantaa

Käsittelyssä oleva selonteko tarjoaa erinomaisen kuvan Suomen ihmisoikeuspolitiikan eri ulottuvuuksista ja foorumeista. Se kuvaa kattavasti Suomen ihmisoikeuspolitiikan toimeenpanoa kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla, Suomen sitoutumista kansainväliseen säätöperustaiseen järjestelmään ja Suomen toimia Euroopan Unionissa, Yhdistyneiden Kansakuntien (YK), Euroopan Neuvoston ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) toimielimissä sekä esittelee laajasti Suomen sitoutumista ihmisoikeusperustaiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Selonteko on kuitenkin suurelta osin kuvaileva ja listaa monia jo toteutettuja asioita. Tässä suhteessa selonteon muoto on hyvin erilainen kuin aiemmassa selonteossa (2014), joka sisälsi 34 selkeää kehittämislinjausta.

Kirkon Ulkomaanapu ehdottaa, että selonteon toimeenpanon tueksi tulisi luoda erillinen ihmisoikeuspoliittinen toimintaohjelma, joka sisältäisi konkreettisia toimia ihmisoikeuspolitiikan eri osa-alueilta, seurantamittarit ja keskeiset yhteistyötahot. Seurannan osalta selonteossa mainitaan, että selonteosta teetetään riippumaton asiantuntija-arvio teemojen toimeenpanon toteutumisesta hallituskauden lopulla. Jo mahdollisesti ensi vuodelle ajoittuvan arvioinnin lisäksi selonteon teemoja olisi hyvä arvioida myös pitemmällä aikavälillä koska keskeiset ihmisoikeuspolitiikan teemat ovat pysyneet pitkään Suomen ihmisoikeuspolitiikan keskiössä ja toivottavasti sama kehityssuunta tulee jatkumaan.

Kirkon Ulkomaanavun puolesta lisätietoja antaa:
Vaikuttamistyön päällikkö Tapio Laakso, p. 050 536 3280, tapio.laakso@kirkonulkomaanapu.fi

PL 210 (Eteläranta 8)
00131 Helsinki
020 787 1200
kua.fi